

زیبایی آفرینش زنگ آفرینش

یادآوری

* کلماتی مثل «سرآغاز» و «باز» که حروفِ انتهاییِ مشترک دارند، می‌توانند در انتهایِ مصراع‌های شعری قرار بگیرند و «قافیه» شوند. اگر این واژه‌ها در انتهایِ جملاتِ متن بیایند، «سجع» نام می‌گیرند.

* گاه پس از قافیه، واژه‌ای در انتهایِ مصراع‌ها تکرار می‌شود. به این واژه ردیف می‌گویند.

پرسش‌ها

۱) قافیه‌های بیتِ زیر را مشخص کنید.

ای کارگشای هرچه هستند / نام تو، کلید هرچه بستند

۲) کدام واژه‌ها در متن زیر سجع دارند؟

الهی. دانایی ده که از راه نیفتیم، بینایی ده تا در چاه نیفتیم.

۳) کدام بیت ردیف دارد؟ ردیف آن را مشخص کنید.

الف) هم تو به عنایتِ الهی / آن‌جا قدمِ رسان که خواهی

ب) از ظلمتِ خود رهایی‌ام ده / با نورِ خود آشنایی‌ام ده

پاسخ:

۱. «هستند» و «بستند» قافیه‌اند.

۲. «دانایی» با «بینایی» و «راه» با «چاه» سجع هستند.

۳. بیت **ب**: «رهایی‌ام» و «آشنایی‌ام» قافیه‌اند و «ده» ردیف است.

درس اول
کارت ۱

زیبایی آفرینش
زنگ آفرینش

نکته‌ی درسی یک: جمله‌ها

برقراری ارتباط با دیگران، با «زبان» صورت می‌گیرد. «زبان»، شکل‌های مختلف «گفتاری»، «نوشتاری»، «تصویری» و ... دارد. در اشکال گفتاری و نوشتاری، از عباراتی استفاده می‌شود که معنای کاملی به مخاطب انتقال دهند و وسیله‌ی انتقال کامل معنا، «جمله» است.

پرسش‌ها

۱) در کدام مصراع جمله‌ای وجود ندارد؟

الف) از هر چه می‌رود، سخن دوست خوش‌تر است

ب) آن قطره‌ی باران بهاری به نظافت

۲) تعداد جمله‌های هر کدام از ابیات زیر را مشخص کنید.

الف) غنچه هم گفت: گرچه دل تنگم / مثل لبخند باز خواهم شد

ب) هم تو به عنایت الهی / آن‌جا قدمم رسان که خواهی

پاسخ:

۱. ب. مصراع الف پیام کاملی منتقل می‌کند، اما سخن مصراع ب ناقص است و شنونده را منتظر ادامه‌ی سخن می‌گذارد.

۲. غنچه هم گفت: گرچه دل تنگم / مثل لبخند باز خواهم شد: سه

هم تو به عنایت الهی / آن‌جا قدمم رسان که خواهی: دو

زیبایی آفرینش

زنگ آفرینش

نکته‌ی درسی دو: تشخیص

شنیدم دیشب، پروانه به شمع می گفت: «می‌بینی؟ عشق تو کار همیشه‌ی من شده‌است؛ هر روز و هر شب دور تو می‌گردم.»
شمع به او پاسخ داد: «من تمام وجودم از عشق تو می‌سوزد و سخنی نمی‌گویم، تو چرا بر من منت می‌گذاری؟»

اما می‌دانیم که شمع و پروانه عاشق هم نمی‌شوند. هم‌چنین، با هم صحبت نمی‌کنند و بر سر هم منت نمی‌گذارند. اما گاه در ادبیات، به «غیرانسان»، ویژگی‌های انسانی نسبت می‌دهند. این که به حیوانات یا اشیا، ویژگی‌ها یا رفتارهای انسانی نسبت بدهیم، «تشخیص» نام دارد.

پرسش

کدام بیت تشخیص دارد؟

- ۱) عالمی طعنه زد به نادانی / که به هر موی من دوصد هنر است
- ۲) عدسی وقت پختن، از ماشی / روی پیچید و گفت: این چه کسی است؟
- ۳) به سر خاک پدر، دخترکی / صورت و سینه به ناخن می‌خست
- ۴) بزرگی داد یک درهم گدا را / که هنگام دعا، یاد آر ما را

پاسخ:

در بیت گزیده‌ی «۲»، «عدس» متکبر، از «ماش» رو بر می‌گرداند. این رفتار، فقط از انسان برمی‌آید و بیت، تشخیص دارد.

پرسی واژگان

۱) واژه‌های زیر را معنا کنید.

مونس، غوغا، ظلمت، فروغ، ابد، فارغ، زنجره، مُصحف، طایفه، طفولیت، متعبّد، شب‌خیز

۲) برای واژه‌های «زائر» و «انتقال»، هم‌خانواده پیدا کنید.

۳) عبارت «رحمة الله علیه» را معنا کنید.

۴) کدام واژه معنای متفاوتی دارد؟

الف) توفیق ب) لطف ج) عنایت

پاسخ:

۱. همدم / آشوب و فریاد، همهمه / تاریکی / روشنایی، نور / زمانی که آن را نهایت نباشد، جاودان، همیشگی / آسوده، راحت / نوعی حشره که از خود صدا تولید می‌کند، سیرسیرک / کتاب، کتاب آسمانی، قرآن کریم / قوم / کودکی، خردسالی / شکرگزار، عبادت‌کننده / کسی که شب‌ها از خواب برخیزد

۲. زیارت / منتقل

۳. رحمتِ خداوند بر او باد.

۴. الف. عنایت: بخشایش، احسان، لطف / توفیق: سازگاری، موافقت

زیبایی آفرینش زنگ آفرینش

پرش املا

۱) عبارات زیر را با استفاده از یکی از واژه‌های داخل کمانک، کامل کنید.

الف) به احتمال (قریب / غریب) به یقین، چنین نخواهد شد.

ب) این محرم و (سفر / صفر) است که اسلام را زنده نگه داشته است.

۲) اگر نادرستی املائی می‌یابید، آن را تصحیح کنید.

الف) دانه آرام بر زمین غلطید / رفت و انشای کوچکش را خواند

ب) شب‌نم از روی برگ گل برخاست / گفت می‌خواهم آفتاب شوم

ج) جان بابا! جایی مرو تا طناب بیاورم و تو را بیرون کشم.

۳) در بیت زیر، املائی کدام واژه‌ها نادرست است؟

بگریست چشم دشمن من بر حدیث من

فضل از قریب هست و وفا در غریب نیست

پاسخ:

۱. احتمال قریب به یقین: نزدیک به اطمینان / صَفَر: یکی از ماه‌های قمری

۲. واژه‌ی «غلطید» در عبارت الف نادرست نوشته شده‌است.

۳. واژه‌های «غریب» و «قریب» به جای هم نوشته شده‌اند. معنی بیت:

چشم دشمن من هم با شنیدن داستان من گریست. آن‌که با من بیگانه

است به من نیکویی می‌کند، اما آن‌که نزدیک من است، نه.

پرسی تاریخ ادبیات

- ۱) آثارِ نظامی را نام ببرید.
- ۲) «الهی‌نامه» اثرِ کیست؟
- ۳) آثار سعدی را نام ببرید.

۴) شیخ محمود شبستری، از عارفان مشهور قرن ... و از علما و فضای تبریز است که نوشته‌ها و سروده‌هایی در زمینه‌ی عرفان اسلامی دارد. معروف‌ترین اثر شعری او مثنوی ... است.

پاسخ:

۱. پنج‌گانه‌ی نظامی: هفت‌پیکر، اسکندرنامه، مخزن‌الاسرار، لیلی و مجنون، خسرو و شیرین
۲. خواجه عبدالله انصاری
۳. بوستان (به نظم) و گلستان (به نثرِ آمیخته به نظم)، و دیوان اشعاری که همه را در کلیاتِ وی جمع کرده‌اند.
۴. هشتم، گلشن راز